

PANACHE

IRAKISK KRISTUS

HASSAN BLASIM

IRAKISK KRISTUS

ÖVERSÄTTNING FRÅN ARABISKA
AV JONATHAN MORÉN

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

GETTERNAS SÅNG	7
GROPEN	21
ETT FÖNSTER PÅ FEMTE VÅNINGEN	30
IRAKISK KRISTUS	37
KORSORD	45
KANINEN I DEN GRÖNA ZONEN	59
EN VARG	69
KÄRE BETO	80
GALNINGEN PÅ FRIHETENS TORG	94
ARKIVET OCH VERKLIGHETEN	103
KOMPASS OCH MÖRDARE	116
VARFÖR SKRIVER DU INTE EN ROMAN I STÄLLET FÖR ATT BERÄTTA OM ALLA DE DÄR FIGURERNA?	126
SARSARAS TRÄD	136
DYNGBAGGEN	145
EN ARMÉTIDNING	157
TUSEN OCH EN KNIV	166
CARLOS FUENTES MARDRÖMMAR	186

GETTERNAS SÅNG

Folk stod i kö och väntade för att få berätta sina historier. Polisen fick ingripa för att hålla ordning på alltsammans. Gatan utanför byggnaden där radiostationen höll till var avspärrad för trafik. Ficktjuvar och ambulerande cigarettförsäljare spred ut sig i vimlet. Många var livrädda att en terrorist skulle lyckas smyga sig in i folkmassan och förvandla alla dessa berättelser till en smet av kött och eld.

Minneskanalen hade startat sina sändningar efter att diktatorn hade störtats. Från första början hade kanalens ledningsgrupp inriktat sig på dokumentärer: inga nyhetssändningar, ingen musik, bara dokumentära reportage och program som grävde i landets förflutna. Stationen hade blivit mycket omtalad sedan de meddelat att de skulle börja spela in ett nytt program under rubriken *Med deras egna röster*. Horder av folk trängdes utanför radiostationens lokaler, och de kom från alla håll i landet. Konceptet var enkelt: de skulle välja ut historier och spela in dem återberättade av de människor som själva upplevt händelserna, utan att nämna några namn på de inblandade. Sedan skulle lyssnarna få rösta fram de tre bästa historierna, som skulle vinna värdefulla priser.

Jag lyckades efter stort besvär fylla i ansökningsformuläret och ta mig in i radiostationens lokaler. Mer än en gång blev det gräl och bråk på grund av trängseln. Gamla, unga och

tonåringar, tjänstemän, studenter och arbetslösa, alla hade de kommit för att berätta sina historier. Vi stod ute i regnet och väntade i mer än fyra timmar. En del var tystlåtna, andra skröt om sina berättelser. Jag såg en man utan armar, med ett skägg som nästan nådde till naveln. Han stod försjunken i tankar och såg ut som en trasig grekisk staty. Jag noterade att den stilige unge mannen som hade följt honom dit verkade spänd. Av en kommunist som hade blivit torterad i Baath-partiets fångelser under sjuttioalet fick jag höra att mannen med skägget hade en historia som låg bra till för att ta hem vinsten, men att han själv inte hade kommit för att få något pris. Han var bara en galning, och det var mannen som följde med honom, en av hans släktingar, som var ute efter priset. Den skäggige mannen hade varit lärare. En dag hade han gått till polisen för att berätta om en granne som köpte och sålde antikviteter som hade stulits från museet. Polisen tackade för hjälpen och läraren återvände till skolan med lättat samvete. Sedan skickade polisen en rapport till försvarsministeriet om att lärarens bostad var ett tillhåll för al-Qaida. De samarbetade nämligen med antikvitetssmugglaren. Försvarsministeriet skickade rapporten vidare till den amerikanska armén, vars helikoptrar svävade runt på Bagdads himmel och bombade lärarens hus. Hans fru, hans fyra barn och hans gamla mamma dog. Själv undkom han med livet i behåll, men förlorade förståndet och bägge armarna.

Själv hade jag mer än tjugo historier i huvudet från alla år jag satt fängslad i Iran. Jag var säker på att åtminstone en av dem skulle kunna sopa mattan med de andra tävlingsbidragen.

De föste in den första gruppen ansökande och förklarade för folkhopen därutanför att man hade tagit in alla man kunde ta emot den dagen. Vi var mer än sjuttio stycken. De satte oss i ett stort rum som påminde om en universitetsmatsal. En propert kostymklädd herre berättade att vi först skulle få lyssna på två

berättelser för att få en uppfattning om hur programmet var tänkt. Han berättade också vilka regler som gällde för de kontrakt vi skulle skriva med radiostationen.

Ljuset släcktes gradvis ner och det blev tyst i rummet som i en biosalong. De flesta deltagarna tände cigaretter. Vi försvann in i ett tjockt moln av rök medan vi började lyssna på en ung kvinnas berättelse. Hennes röst kom från alla håll i rummet, skarp och tydlig. Vi hörde på historien om hennes man, en polis som hade hållits som gisslan av en islamistgrupp under lång tid, och om hur mördarna hade skickat tillbaka hans ruttnande kropp med huvudet avhugget under de sekteristiska striderna. När ljuset tändes i salen igen utbröt fullt kaos. Alla pratade i mun på varandra, som en svärm med getingar. Många gjorde narr av kvinnans berättelse och påstod att de hade historier som var bra mycket märkvärdigare och grymmare och galnare. Jag såg hur en gumma som var närmare nittio år gammal viftade avfärdande med handen och fnös: »Skulle det där vara en historia? Om jag berättade min historia för en sten, så skulle den spricka av sorg!«

Den prydliga mannen kom tillbaka och uppmanade deltagarna att lugna ner sig. Han förklarade i enkla ordalag att de bästa historierna inte betydde de otäckaste eller sorgligaste. Det väsentliga var att de var autentiska och hur de framfördes. Han sa också att det inte nödvändigtvis behövde vara berättelser om krig och död. Jag blev irriterad när jag hörde det, och jag märkte att de flesta i sällskapet inte brydde sig om vad mannen sa. En karl stor som en elefant viskade i mitt öra: »Han snackar skit, den där slipsnissen. En historia är en historia, oavsett om den är fin eller bara skit.«

Ljuset släcktes ner på nytt, och vi fick lyssna till den andra berättelsen:

»De upptäckte att hon matade mig med avföring. Under en hel vecka hade hon blandat det i riset och potatismoset och soppan som jag fick. Jag var en blek liten pojke på tre år. Pappa hotade henne med skilsmässa men hon brydde sig inte. Hennes hjärta hade förvandlats till sten. Hon förlät mig aldrig det jag hade gjort, och jag glömde aldrig hur elak hon var. När hon dog i livmodercancer hade livets stormvindar redan fört mig långt därifrån. Efter incidenten med tunnorna hade jag flytt utomlands, förödmjukad, nedbruten och så skärrad att jag var helt handfallen. Natten dessförinnan hade jag tagit farväl av pappa. Han följde mig till begravningsplatsen, och vi läste öppningssuran vid min farbrors grav. Vi omfamnade varann, och sedan stack han en bunt sedlar i näven på mig. Jag kysste honom på handen och försvann.

Vi bodde i ett fattigt kvarter i Kirkuk. Det fanns inga avloppsledningar i området, utan folk lät gräva ner septiktankar hemma på gården för tre dinarer. Nozad, den kurdiske grönsakshandlaren, var den ende i kvarteret som kunde gräva sådana där latringropar. När han dog blev det hans son Mustafa som tog över sysslan. Man hittade Nozad förkolnad i hans butik efter att det hade börjat brinna där en natt. Det är ingen som vet vad han egentligen höll på med den kvällen. En del påstår att han rökte hasch, men pappa trodde inte på det skvallret. Varje gång det inträffade en olycka av något slag brukade han ta till sin älsklingsfras: 'Allt i den här förgängliga världen är skrivet och förutbestämt.' Så när jag var liten trodde jag att hela våra liv fanns nedtecknade i skolböckerna och i kiosken som sålde tidningar. Pappa försökte rädda min barndom med all den kärlek och renhet han kunde uppbringa. Han bemötte andra människor och själva livet med en vänlighet som än idag gör mig förundrad. Han var som ett helgon som råkat hamna i ett människoslakteri. Katastroferna brukade slå till en gång

vartannat år, men pappa ville inte tro att det rörde sig om någon mystisk förbannelse som ödet hade förberett åt oss. Kanske hänvisade han till att allt var skrivet och förutbestämt. Vi blev anfallna från alla håll: av det okända, av verkligheten, av Gud och människor. Till och med de döda gav sig på oss för att plåga oss. Pappa gjorde sitt bästa för att begrava det brott jag hade begått, eller åtminstone få mamma att sluta tänka på det. Men det lyckades inte. Till slut gav han upp och överlät det hela åt tiden, som kanske skulle komma med sin schaktmaskin och utplåna katastrofen.

Möjligen var jag världens yngste mördare. En mördare som inte kom ihåg någonting av sitt brott. För mig var det bara en berättelse. En historia, helt enkelt, som man när som helst kunde dra fram för att roa folk med. Och jag lade märke till att alla som skrev ner eller tonsatte eller besjög historien om mitt brott gjorde det helt efter eget huvud. På den tiden jobbade inte pappa med att lägga in grönsaker. Han var stridsvagnsförare. Det var under det första krigsåret. Mamma tjtade på honom om att de skulle skaffa ett tredje barn, men han vägrade eftersom kriget skrämde honom. Vi klarade oss rätt bra: varje månad skickade pappa tillräckligt med pengar till mat och kläder och hyra. Mamma tillbringade dagarna antingen med att sova eller med att hälsa på min farbrors fru och prata med henne om tygpriserna och om hopplösa karlar.

På sommaren försvann hon iväg till drömmarnas värld. Hon varken hörde eller såg eller sa någonting. Sommarhettan fick hela hennes själ att smälta bort. Mitt på dagen varje dag tog hon ett bad, och sedan lade hon sig och sov naken i sitt rum, som en död houri. Framåt kvällen återfick hon lite av livet, det var precis som om hon hade legat i koma och vaknat upp. Hon brukade titta på någon tv-såpa, och på programmet där presidenten delade ut medaljer för tapperhet

till hjältemodiga soldater. Hon tänkte sig att pappa kanske skulle dyka upp där.

En dag när solen stod som högst hade mamma slumrat till under takfläkten med ben och armar vitt isär. Jag och min bror, som var ett år yngre, smög oss ut på gården. Det enda som fanns på gårdsplanen var ett ensamt fikonträd och den där latringropen. Jag minns att mamma brukade sitta och gråta under fikonträdet varje gång någon släkting hade dött eller någon olycka hade drabbat oss. Öppningen till latringropen var övertäckt med en gammal metallbricka som hölls på plats av stora stenar. Det var med möda vi lyckades rubba stenarna, min bror och jag. Sedan började vi kasta småsten ner i septiktanken. Det var vår favoritlek. Grannfrun, Umm Alaa, hade vikt pappersbåtar åt oss som vi brukade segla med där nere på sjön av bajns.

Folk säger att jag knuffade ner min bror i latringropen och sedan flydde upp på taket och gömde mig i en hönsbur. När jag blev äldre frågade jag om det inte kunde vara så att han hade råkat ramla i, och att jag flydde därifrån för att jag blev rädd. 'Du erkände själv', svarade man då. Kanske hade de förhört mig med samma metoder som diktatorns säkerhetstjänst använde. Själv minns jag ingenting. Men folk pratade och berättade om det som om det var en film de hade haft stort nöje av att se. Alla grannar deltog i latringropens helveteskarneval. Man lyckades inte lokalisera bilen som brukade komma en gång i månaden för att tömma latringroparna i kvarteret. De fick använda allt möjligt, grytor och kastruller och en stor hink, för att tömma gropen på avföring. Det var slitsamt och motbjudande, som en långsam utdragen tortyrscen. Hettan och den kväljande stanken gjorde det än mer obehagligt och plågsamt. Innan solen gick ner hade de fått fram honom, ett dött barn med en liksvepning av skit.

Det dröjde innan pappa kom hem från fronten. Min farbror skrev ett brev till honom och tog sedan hand om allt som rörde min brors begravning. Han blev jordfäst på barnbegravningsplatsen uppe på kullen. Det är kanske den vackraste gravplatsen på jorden. På våren växer det vilda blommor där av alla tänkbara färger och sorter. På långt håll ser gravplatsen ut som ett enda jättelikt färgsprakande träd. Doften är så stark att man kan känna den på en mils avstånd. En vecka senare knuffade vår grannfru Umm Alaa upp dörren in till oss och fick syn på min mamma. Hon var helt utom sig av sorg. Hon hade lagt avföring i en liten mugg. Mycket långsamt tog hon en plastsked med avföring och blandade ner i maten, och med tårarna rinnande fyllde hon min mun med den.

Pappa skickade iväg mig till min farbror för att jag skulle få bo där. På så sätt blev jag en sorts flykting. Jag fick komma och hälsa på hemma varje fredag. Min farbrors fru följde med för att hålla mamma under uppsikt. Jag blev som en fotboll som alla sparkade åt olika håll. Så höll det på i sex år, medan jag själv försökte bli klok på vad som pågick omkring mig. Jag var tvungen att försöka tolka deras känslor och ord. Det kändes som om jag bar en kedja med glödande kol runt halsen och kröp fram över en matta av knivblad. Latringropen var min barndoms fasa. Jag hörde ofta sägas att livet går vidare, det fortsätter framåt, seglar ut i världen eller kryper åtminstone fram. För oss hade livet exploderat som ett fyrverkeri och strötts ut över hela den himmel där Gud skriver våra öden och låter de mäktigaste bomber brisera. Hela min barndom och ungdom iakttog jag allt omkring mig som en krypskytt gömd i mörkret. Jag spanade och gav eld. Jag besköt mardrömmarna i mitt liv med andra mardrömmar, sådana jag själv hade tänkt ut. Jag hittade på bilder i huvudet för att straffa min mamma och de andra. I skolboken ritade jag enorma lastbilar som krossade

barnhuvuden. Jag minns fortfarande porträttet av presidenten på framsidan av boken. Han var klädd i militäruniform och log, och under bilden stod det: Pennan och geväret är lika mäktiga.

Det fanns en åsnekärria som körde runt och sålde fotogen, och som brukade komma till gränderna i vårt kvarter på vintern. Barnen sprang efter kärrian i spänd väntan på att åsnans ohyggliga lem skulle resa sig. Jag blundade och föreställde mig hur den där åsnekuken, grov och svart, trängde in i min mammas högra öra och kom ut genom det vänstra. Hur hon skrek och ropade på hjälp för att det gjorde så ont.

Ett år innan kriget tog slut förlorade pappa vänstra benet och bägge punkkulorna. Det var det som gjorde att mamma blev tvungen att låta mig komma hem igen. Pappa hade bestämt sig för att återuppta sina förfäders yrke: att lägga in grönsaker. Det sägs att min farfar var den mest kände picklesförsäljaren i hela Najaf. Självaste kungen hade kommit på besök till honom tre gånger. Jag återvände hem och blev min fars ben och armar och hans lydiga hjälpreda. Jag var glad för det, för han var ett under av godhet. Trots allt han hade råkat ut för i livet var hans sinnelag oförändrat, smärtan hade inte lyckats fördärva honom. Han skaffade sig en benprotes och blev ännu mer kärleksfull än förut. Han skämde bort mamma och öste presenter över henne: guldhalsband och ringar och underkläder med broderade rosor.

Pappa lät stenlägga gårdsplanen hemma och gjorde ett lock av betong till latringropen. Det fanns nätt och jämnt plats för fikonträdet, som emellertid dog av ättikslagen från inläggningarna. Sista gången mamma satt och grät under det hade jag fyllt sexton år. Regeringen i Bagdad hade dragit fram en ny motorväg och flyttat på den gamla begravningsplatsen. Hennes pappa hade legat begravd där. Vi sörjde min morfars ben under lång tid.

Gårdsplanen var belamrad med plasttunnor för inläggningarna, uppstaplade säckar med gurka, auberginer, grön och röd paprika, oliver, vitkål och blomkål, påsar med socker, salt och kryddor, ättiksflaskor och melassburkar. Där stod också några stora grytor med ständigt kokande vatten. Vi hällde i kryddorna och därefter gurkor, auberginer, blomkål, vitkål och morot. Pappa var inte lika skicklig som hans far och farfar hade varit. Han började experimentera med nya varianter. Han hade tillbringat en stor del av sitt liv i en stridsvagn, och hade glömt många av de hemliga recepten på inläggningar. Stridsvagnen hade berövat honom både pungen och förfädernas yrkeskunnande.

I timmar satt jag mitt emot mamma medan vi hackade auberginer eller fyllde gurkor med vitlök eller selleri. Hennes tunga var giftig som en orm. Sommarhettan bekom henne inte heller längre. Hon hade förvandlats till en fet solbränd kossa. Hon spottade ur sig elakheter och rökte som en skorsten. Det växte giftigt ogräs i hennes hjärta. Folk som beklagade hennes öde gjorde det i lika giftiga ordalag: 'Stackars mänska, ingen kuk och inga barn. Bara den där olyckskorpen.' Korpen, det var jag, som kom släpande med alla möjliga illavarslande omen. Pappa var hela tiden upptagen med att göra sina kalkyler och förhandla med butiksinnehavare på marknaden och frakta runt tunnor i en gammal skåpbil. Framåt kvällen var han så trött att han ramlade ihop. Han åt middag, bad kvällsbönen och berättade för oss om sina problem med inläggningarna. Sedan tog han av sig det lösa benet och gick till sängs för att pilla på sin grånande hustru med fingrarna.

När Gulfkriget bröt ut var det meningen att jag skulle tjänstgöra i armén. Pappa och min farbror satte sig för att rådgöra om hur man skulle göra med min militärtjänst. Min farbror hade aldrig behövt se fasorna vid fronten i det förra kriget.

Han arbetade åt säkerhetstjänsten mitt inne i stan. Pappa hade bestämt sig: 'Jag tänker inte skicka iväg honom för att bli dödad. Hur skulle jag kunna låta dem döda min ende son?' Min farbror grälade på honom, och förklarade vad det skulle innebära för hans ställning vid säkerhetstjänsten om hans brorson vägrade tjäna fosterlandet: 'Vill du att de ska ta livet av oss allihop, kvinnor och män?' Pappa stod på sig. Min farbror hotade med att i egen hög person låta gripa mig om jag inte gick in i armén, men pappa kastade ut honom och sa: 'Hör på nu: det är sant att jag är en fredlig man, men det här är min son. Mitt eget kött och blod. Gör du det så kommer jag att skära halsen av dig.' Min farbror var full den där kvällen. Som en rasande tjur lämnade han huset under vilda svordomar. Pappa ställde sig och bad kvällsbönen och blev snart sitt vanliga lugna jag: 'Gud beskydde oss från den fördömda Satan. Han är min bror. Det var bara fyllesnack, jag känner honom. Innerst inne är han snäll.'

Jag var fånge hemma i tre månader. Militärpolis och alla möjliga slags säkerhetsfolk patrullerade gatorna. Pappa hade bestämt att jag inte skulle jobba på dagarna så att inte grannarna fick syn på mig. På nätterna smög jag som en tjuv ut på gården med en lykta i handen. Jag satte mig vid säckarna med auberginer, gurkor och paprikor, och försjönk i arbetet och i tankar på livet. Jag brukade blanda araq och vatten i ett tomt mjölkpaket så att inte pappa skulle bli upprörd. Där tillbringade jag natten medan jag blev alltmer berusad och knaprade på stridsvagnsförarens olika varianter av pickles. Alkoholens spred sig i blodet och jag kröp som ett litet barn bort mot latringropen. Jag lade örat mot betonglocket och lyssnade. Jag kunde höra honom skratta. Jag blundade och föreställde mig att jag rörde vid hans nakna axlar. Huden var varm efter den ansträngande leken. Jag mindes inte längre hur han såg ut. Det enda fotot av honom

hade mamma tagit hand om, och hon vägrade låta någon annan komma i närheten av det. Hon gömde det i en garderob. Bilden hade hon lagt i en liten träask med en målad påfågel på locket.

Så snart dagen började gry steg pappa upp. Ofta fann han mig sovande därute på min post. Han lade handen på min panna, och jag vaknade när han rörde vid mig: 'Gå in nu, pojk, förrätta morgonbönen och be Gud att han ger dig framgång.' Han visste mycket väl att jag drack araq, men för honom var religionen inte något som en profet hade sagt, inte lagar och förbud. Religion innebar att älska det goda, det var vad han brukade säga i alla diskussioner med andra om vad som var tillåtet och förbjudet enligt sharia. Jag kommer aldrig att glömma den där dagen när han brast i gråt på fotbollsplanen. Han skrämde slag på barnen. Jag skämdes och kände mig besvärad av att han grät. Några medlemmar i Baath-partiet hade avrättat tre unga kurder alldeles intill fotbollsplanen. Man hade bundit fast dem vid trästolpar och skjutit ihjäl dem framför ögonen på alla i kvarteret. De hade ropat ut det i högtalare: 'Det här är förrädare och sabotörer som inte förtjänar att få äta av landets rikedomar, att dricka dess vatten och andas dess luft.' Som vanligt tog partimedlemmarna med sig de döda kropparna och lämnade kvar trästolparna som en påminnelse till alla om vad som hänt. Pappa hade kommit dit för att hämta mig och följa mig till bion. Han var galen i indiska filmer. När han såg målet som saknade den ena stolpen insåg han att vi hade tagit de tre trästolparna och använt dem till målstolpar. Det var fläckar av intorkat blod på träet. Pappa bröt ihop när han hörde en av pojkarna säga: 'Det fattas en stolpe, farbror. De kanske avrättar någon annan sedan, då kan vi ta den stolpen också.'

En sommarkväll råkade vi ut för nästa attack. Min farbror knackade nervöst på dörren. Mamma satt och räknade mynt som hon lade i en gammal tomatpuréburk. Jag och pappa spe-

lade schack. Han kunde spöa mig hur lätt som helst, men först brukade han roa sig med att göra mig glad och låta mig ta alla hans bönder. Han offrade både dem och sina andra pjäser utan att ta något i utbyte. Bara kungen och drottningen behöll han. Sedan började han meja ner mina pjäser med sin svarta dam tills min kung var dödsdömd.

Pappa gick ut på gården för att ta emot min farbror. Mamma tog på sig en sjal och följde efter. De ställde sig borta vid latringropen och diskuterade något, upprört men med dämpade röster. Jag iakttog dem genom fönstret. Jag var fortfarande omtöcknad efter förra nattens drickande, och väntade på att kvällen skulle komma så att jag skulle få suppa mig full igen. Mamma skyndade iväg och hämtade något som låg under trappan. Pappa och min farbror hjälptes åt att tömma en tunna med inlagd blomkål. Sedan kom mamma tillbaka med en hammare och spik. Pappa vräkte ner tunnan på marken och började spika små hål här och där i den. Han hade inte protesen på sig, utan hoppade på ett ben runt tunnan som om han utförde en lek eller en dans. Min farbror parkerade skåpbilen framför ytterdörren och de började lasta den full med picklestunnor. Pappa kom in i rummet, svetten rann om honom:

'Lyssna på mig, pojk: vi har ingen tid på oss. Din farbror har fått reda på att säkerhetstjänsten och partiet kommer att börja söka igenom alla hus från och med i morgon bitti. Han har pålitliga vänner i byn al-Awran. Stanna hos dem några dagar, tills saker och ting lugnar ner sig.'

Jag klev ner i den tomma tunnan. Mamma stängde till locket ordentligt, och pappa och min farbror bar in mig i bilen.

Pappa hade haft rätt. Det var hans bror och han kände honom utan och innan. Min farbror körde som en galning genom gatorna för att rädda livet på mig. Han lyckades ta sig till utkanten av staden utan problem, men vid alla utfarter till